

In Naam van Status: Schadelijk Sociaal Gedrag als Strategische Zelfregulatie in de Adolescentie

Maud Hensums¹

¹*Research Institute of Child Development and Education, afdeling Priority Area Yield, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland*

Samenvatting Schadelijk sociaal gedrag (zoals pesten of zelfzuchtig gedrag) in de adolescentie kan, anders dan traditioneel gezien, mogelijk ook strategisch ingezet worden door adolescenten die sociaal vaardig zijn om een belangrijk doel in de adolescentie te behalen, namelijk het verkrijgen van een machtspositie. Om dit verder te onderzoeken, beoogt dit proefschrift twee vragen te beantwoorden: Kan schadelijk sociaal gedrag van adolescenten een strategische poging zijn om sociale status te verkrijgen? En hoe kunnen we het statusperspectief (beter) integreren in interventies die beogen schadelijk sociaal gedrag te verminderen? De bevindingen van een *metareview* bevestigen dat schadelijk sociaal gedrag ook kan voortkomen uit bekwame zelfregulatie. Bevindingen uit aanvullende empirische studies tonen aan dat het vooruitzicht op status, adolescenten kan motiveren om schadelijk sociaal gedrag in te zetten. Daarnaast laten bevindingen van een *individuele participanten data meta-analyse* zien dat er ruimte is voor verbetering als het gaat om interventies die schadelijk sociaal gedrag beogen te verminderen voor adolescenten boven de twaalf jaar. In dit proefschrift betoog ik dat we dit op twee manieren kunnen doen. Ten eerste, leer adolescenten hoe ze status kunnen bereiken door zich prosociaal te gedragen. Ten tweede, verander peer-normen die schadelijk sociaal gedrag belonen met populariteit.

Trefwoorden adolescentie, status, schadelijk sociaal gedrag, zelfregulatie

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 25 april 2024
Geaccepteerd: 10 juli 2024
Online: 9 oktober 2024

Contactpersoon

Maud Hensums, m.hensums@uva.nl

Copyright

© Author(s); licensed under [Creative Commons Attribution 4.0](#). This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Financiering Onderzoek

Dit onderzoek werd gefinancierd door Research Priority Area Yield, Universiteit van Amsterdam, project nummer R.2524.0015

Belangen

De auteur heeft geen belangen te vermelden.

1 Introductie

De adolescentie is de overgangperiode tussen de kindertijd en de volwassenheid, die vaak plaatsvindt tussen de leeftijd van 10 tot 22 jaar (Arnet, 1999; Crone & Dahl, 2012). In deze periode vertonen adolescenten relatief veel schadelijk sociaal gedrag, zoals agressie, risicovol gedrag en zelfzuchtig gedrag. Vaak wordt dit gedrag toegeschreven aan een onvermogen van adolescenten om zich anders te gedragen vanwege een tekort aan zelfregulatie (Smokowski & Kopasz, 2005). Een andere benadering van dit gedrag is dat schadelijk sociaal gedrag mogelijk ook strategisch ingezet kan worden om status, een belangrijk construct in de adolescentie, te bereiken (Blakemore, 2012; Hawley, 1999; Steinberg & Morris, 2001; Volk et al., 2012; Volk et al., 2022). Adolescenten die flexibel

kunnen schakelen tussen het inzetten van cooperatief en schadelijk sociaal gedrag om bepaalde (status)doelen te behalen, beschikken dan juist over een goed ontwikkelde zelfregulatie (Leary, 1957; Paulhus & Martin, 1987; 1988). Beschrijvende normen (wat anderen doen) en voorschrijvende normen (hoe anderen gedrag beoordelen; Cialdini, 1988) geven informatie over welk gedrag leidt tot het bereiken van status. In dit proefschrift onderzochten we de functie van schadelijk sociaal gedrag, en beoogden we twee vragen te beantwoorden: Kan schadelijk sociaal gedrag bij adolescenten een strategische poging zijn om sociale status te verkrijgen? En hoe kunnen we dit perspectief (beter) integreren in interventies die beogen schadelijk sociaal gedrag te verminderen?

2 Kan Schadelijk Sociaal Gedrag bij Adolescenten een Strategische Poging Zijn om Sociale Status te Verkrijgen?

Onze meta-review van 136 reviews en meta-analyses laat zien dat wanneer adolescenten schadelijk sociaal gedrag vertonen, dat vaak wordt toegewezen aan een onderontwikkeld cognitief controlesysteem (Wesarg-Menzel et al., 2022). Adolescenten hebben een sterke neiging om belonende situaties op te zoeken en nog onvoldoende controle om deze neiging te onderdrukken. Hoewel dit van toepassing is op een gedeelte van het schadelijk sociaal gedrag dat we in de adolescentie zien, laat onze meta-review ook zien dat sommige adolescenten hun gedrag juist strategisch afstemmen op hoe ze bepaalde doelen en gewilde imago's kunnen behalen. Dit suggereert dat ze wel degelijk cognitieve controle hebben, maar deze zorgvuldig inzetten op een manier die hun omgeving van hen vraagt. Het inzetten van ontwikkelde vaardigheden om doelen te behalen waarvan adolescenten gemotiveerd zijn ze te behalen, past bij de definitie van bekwaame zelfregulatie – ook als dat gedrag schadelijk is.

Zijn adolescenten dan ook daadwerkelijk meer geneigd om schadelijk sociaal gedrag in te zetten als dat leidt tot het behalen van een belangrijk doel in de adolescentie: status? In een meta-analyse en twee experimentele studies waarin adolescenten bijvoorbeeld met fictieve klasgenoten loten verdeelden of moesten aangeven hoe waarschijnlijk het was dat ze regelovertredend gedrag zouden laten zien, toonden we aan dat dit het geval lijkt te zijn. Kinderen en adolescenten ($N = 164,143$, leeftijdsbereik: 8 tot en met 20 jaar) met een sterkere behoefte aan populariteit en dominantie zijn eerder geneigd om te pesten en agressief gedrag te vertonen, wat weer gelinkt is aan het verkrijgen van daadwerkelijke populariteit en dominantie gerapporteerd door leeftijdsgenoten (Hensums, Brummelman et al., 2023). Daarnaast zijn adolescenten ($N = 519$, $M = 13,47$, $SD = 1,35$) minder geneigd om beloningen – bijvoorbeeld loten uit een loterij – met hun klasgenoten te delen wanneer ze denken dat niet delen leidt tot een hogere populariteit voor henzelf. Wanneer we adolescenten ($N = 285$, $M = 12,99$, $SD = 1,02$) lieten zien dat populaire leeftijdsgenoten (YouTube-vloggers) waarmee ze zich identificeerden de COVID-19-regels overtraden, waren adolescenten zelf ook eerder geneigd om coulanter te zijn ten opzichte

van de COVID-19-regels (Hensums et al., 2024). Op verschillende manieren lijken status (populariteit en dominantie) en schadelijk sociaal gedrag van adolescenten met elkaar verbonden te zijn. Beschrijvende en voorschrijvende normen lijken belangrijke indicatoren voor adolescenten om informatie in te winnen betreft hoe ze status kunnen winnen of verliezen.

3 Hoe Kunnen We het Status-Perspectief (Beter) Integreren in Interventies Die Beogen Schadelijk Sociaal Gedrag te Verminderen?

In een individuele participanten data meta-analyse ($N = 39,793$, $M = 12,58$, $SD = 2,34$) bekeken we hoe effectief negen veelgebruikte interventies momenteel zijn in het terugdringen van een veelvoorkomende vorm van schadelijk sociaal gedrag: pesten (Hensums, De Mooij et al., 2023). Hoewel interventies effectief zijn in het verminderen van pesten (kleine effectgroottes), zijn ze wereldwijd minder effectief in het voortgezet onderwijs vergeleken met het primair onderwijs. Daarnaast bevatten bijna alle interventies elementen gericht op het verbeteren van sociale of cognitief-emotionele vaardigheden en bijna geen enkele interventie bevatte een element gericht op de invloed van leeftijdsgenoten. Er is ruimte voor verbetering als het gaat om anti-pest interventies op het voortgezet onderwijs. Dit zou momenteel kunnen worden bereikt door minder in te zetten op het verbeteren van zelfregulatie door het trainen van vaardigheden, en meer door in te zetten op de functie van dit pestgedrag binnen de sociale groep.

4 Samenvatting en Implicaties voor de Praktijk

Adolescenten kunnen schadelijk sociaal gedrag strategisch inzetten wanneer ze leren dat dit gedrag hen status oplevert in een bepaalde (peer)context. Via beschrijvende en voorschrijvende normen in hun directe of online omgeving kunnen adolescenten informatie inwinnen over welk gedrag kan leiden tot statuswinst. Wanneer schadelijk sociaal gedrag strategisch ingezet wordt en bij kan dragen aan het bereiken van statusdoelen, kan dit gedrag worden geclassificeerd als adaptief (Hawley, 1999; Volk et al., 2012; Volk et al., 2022) en als bekwame zelfregulatie (Kopetz & Orehek, 2015; Moilanen, 2007).

We kunnen deze vormen van schadelijk sociaal gedrag, op twee manieren, effectiever verminderen. Ten eerste, leer adolescenten hoe ze status kunnen bereiken door prosociaal gedrag te vertonen. Ten tweede, verander beschrijvende en voorschrijvende normen die schadelijk sociaal gedrag belonen met populariteit naar normen die prosociaal gedrag belonen met populariteit. Het hebben van een machtspositie kan een hulpmiddel zijn om te functioneren in de maatschappij, maar samenwerking en collectivisme kunnen daar ook aan bijdragen (De Waal, 2010; Hawley, 1999). Naast dat we aansluiten bij de normatieve behoefte aan status, kunnen we de aangeboren neigingen van adolescenten

ten om samen te werken aanspreken in interventies. We kunnen hen aanmoedigen om prosociaal gedrag te vertonen, in naam van status.

Het volledige proefschrift is online te lezen: <https://hdl.handle.net/11245.1/7b276of8-b356-4471-afc8-a8ba20a543af>.

Korte Verklaring over de Data en Analyses

Ethiek: Alle onderzoeken die zijn uitgevoerd in het kader van dit proefschrift zijn in lijn met de Helsinki verklaring.

Informed consent: Voor al het onderzoek met menselijke deelnemers is *informed consent* van de deelnemers vooraf gevraagd.

Erkenning: Dit proefschrift is geschreven onder begeleiding van Prof. Dr. Geertjan Overbeek, Dr. Helle Larsen, Dr. Eddie Brummelman en Dr. Wouter van den Bos.

Literatuur

Arnett, J.J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54(5), 317–326.

<https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.5.317>

Blakemore, S.J. (2012). Development of the social brain in adolescence. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 105(3), 111–116. <https://doi.org/10.1258/jrsm.2011.110221>

Cialdini, R.B. (1988). *Influence: Science and practice* (2nd ed.). Glenview, IL: Scott, Foresman.

Crone, E.A., & Dahl, R.E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, 13, 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>

De Waal, F. (2010). *The age of empathy: Nature's lessons for a kinder society*. Crown.

Hawley, P.H. (1999). The ontogenesis of social dominance: a strategy-based evolutionary perspective. *Developmental Review*, 19, 97–132. <https://doi.org/10.1006/drev.1998.0470>

Hensums, M., Brummelman, E., Larsen, H., Van den Bos, W., & Overbeek, G. (2023). Social goals and gains of adolescent bullying and aggression: A meta-analysis. *Developmental Review*, 68, 101073. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2023.101073>

Hensums, M., De Mooij, B., Kuijper, S.C., BIRC., Fekkes, M., & Overbeek, G. (2023). What works for whom in school-based anti-bullying interventions? An individual participant data meta-analysis. *Prevention Science*, 24(8), 1435–1446. <https://doi.org/10.1007/s1121-022-01387-z>

Hensums, M., van den Bos, W., Overbeek, G., Larsen, H. (2024). YouTube vloggers set the stage: How public (non) compliance with COVID-19 regulations affects adolescents. *Journal of Adolescence*, 96(3), 429–442. <https://doi.org/10.1002/jad.12207>

Kopetz, C., & Orehek, E. (2015). When the end justifies the means: Self-defeating behaviors as “rational” and “successful” self-regulation. *Current Directions in Psychological Science*, 24(5), 386–391. <https://doi.org/10.1177/0963721415589329>

Leary, T. (1957). *Interpersonal Diagnosis of Personality*. New York: Ronald Press.

- Moilanen, K.L. (2007). The adolescent self-regulatory inventory: The development and validation of a questionnaire of short-term and long-term self-regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 835–848. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9107-9>
- Paulhus, D.L., & Martin, C.L. (1987). The structure of personality capabilities. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 354–365. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.2.354>
- Paulhus, D.L., & Martin, C.L. (1988). Functional flexibility: A new conception of interpersonal flexibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(1), 88. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.55.1.88>
- Smokowski, P.R., Kopasz, K.H. (2005). Bullying in school: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies. *Children & Schools*, 27, 101–110. <https://doi.org/10.1093/cs/27.2.101>
- Steinberg, L., & Morris, A.S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52, 83–110. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.83>
- Volk, A.A., Dane, A.V., & Al-Jbouri, E. (2022). Is adolescent bullying an evolutionary adaption? A 10-year review. *Educational Psychology Review*, 34, 2351–2378. <https://doi.org/10.1007/s10648-022-09703-3>
- Volk, A.A., Camilleri, J.A., Dane, A.V., & Marini, Z.A. (2012). Is adolescent bullying an evolutionary adaptation? *Aggressive Behavior*, 38(3), 222–238. <https://doi.org/10.1002/ab.21418>
- Wesarg-Menzel, C., Ebbes, R., Hensums, M., Wagemaker, E., Zaharieva, M., Staaks, J.P.C., Van den Akker, A.L., Visser, I., Hoeve, M., Brummelman, E., Dekkers, T.J., Schuitema, J.A., Larsen, H., Colonnaesi, C., Jansen, B.R.J., Overbeek, G., Huizenga, H.M., & Wiers, R.W. (2023). Development and socialization of self-regulation from infancy to adolescence: A meta-review differentiating between self-regulatory abilities, goals, and motivation. *Developmental Review*, 69, 101090. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2023.101090>